

232/b

A
ESİN.E
TÜR
1973

I. MİLLETLERARASI TÜRKOLOJİ KONGRESİ
(FIRST INTERNATIONAL CONGRESS OF TURCOLOGY)

45 - 20 / X / 1973

Istanbul

BİLDİRİ ÖZETLERİ
(SUMMARY OF COMMUNICATIONS)

328

TÜRK BUDDHİST SANATININ TARİHÇESİ

Dr. EMEL ESİN

Edebiyat Fakültesi Basımevi
Istanbul — 1973

I. MİLLETLERARASI TÜRKOLOJİ KONGRESİ
(FIRST INTERNATIONAL CONGRESS OF TURCOLOGY)

15 - 20 / X / 1973

Istanbul

BİLDİRİ ÖZETLERİ
(SUMMARY OF COMMUNICATIONS)

DR. EMEL ESİN
KÜTÜPHANESİ

DR. EMEL ESİN
KOLEKSİYONU

Edebiyat Fakültesi Basımevi
Istanbul — 1973

Dr. Enel Zeln KÖTÜKHANESİ	
Demib. no:	00328
Tasnif no:	A ESİN-E TÜR 1973

- S. Çağatay Türk halk edebiyatında kuğu kuşu 25
- F. Çağman XVI. yüzyıl sonlarında mevlevî dergâhlarında gelişen bir minyatür okulu 26
- N. Diyarbekirli Pazırık halısının menşei problemi ve Türk toplulukları arasında halıcılık geleneğinin meydana gelişi 27
- E. Esin Türk Buddhist sanatının tarihçesi 28
- S. Faroğhi "Osmanlı sultanlarının hususî şahıslar tarafında tesis edilen vakıflara çeşitli müdahaleleri 30
- B. Flemming Ein türkischer Chronist in Kairo : Muhammed b. Yüfus el-Hallâk (Anfang des 18. Jhs.) 32
- T. N. Gençan Geniş zaman kipi 34
- C.C. Giuresco Relations entre les Pays Roumains et Trébizonde (Trabzon) du XIV-e au XIX-e siècle 36
- N. Göyünç Osmanlı devrinde Anadolu'daki Selçuklu çağı eserlerinin kullanılması ve bakımı 38
- J. Grube A Tang Figurine of a Dancing Turk and Its Implications 39
- M. Guboğlu Türk tarihi kaynaklarında Kanterinroğlu Demetrius 42
- M. Guboğlu İstanbul arşivlerindeki en eski Mühimme defterlerinde Römen ülkeleri (1544-1552) 44
- H. Hacıbegiç Karadağ sahilinde Grbali nahiyesi hakkında resmî Türk vesikaları 47
- C. Hakov Yakındoğu'da Türk-Arap ilişkilerinde yeni gelişmeler (1960-1970) 49

TÜRK BUDDHİST SANATININ TARİHÇESİ

E. Esin (İstanbul)

M. IV-V. yüzyıllardan beri, Gök-Türkler ve Tölis'ler gibi bazı Türk boylarının Buddhist kültür merkezlerinde yaşadığı muhakkaktır. M. 439 ve 460'a kadar, Gök-Türklerin kagan soyu A-shi-na'lar, Chü-ch'ü Hunlarının kurduğu, merkezleri Tun-huang ve Koço olan Buddhist sanatı çerçevesi içinde idiler. M. 400-520 arasında Beş-balık ile Koço'da devlet kurmuş olan Tölisler de Chü-ch'ü'lerin Koço'ya yaydığı Buddhist kültüre intibâk etmeğe başlamış olsalar gerek. Ancak Türk Buddhist sanatı, Gök-Türk kağanlarının M. 553-581 arasında, Muğan veya Taspar devrinde, Burkan dinini kabûl ederek Buddhist tapınaklar binâ ettirmeleri ile başlamış sayılabilir. Tölislerin Burkan dinine girişi târihi bilinmemek ile beraber, M. 762'de Mânî dinini kabûl eden Uygur muhîtinin Buddhist kültürüne âşinâ bulunduğu Mânî dini için kullanılan terminolojiden anlaşılır. M. 630'da Toharistan Türk Yabguları ile merkezleri Kâbul ve Gandhâra olan Tigin-şah'ların da Buddhist olduğu Çinli yolcuların ifâdesinden bilinmektedir.

M. VI-VII. yüzyıllarda Türk Buddhist resim sanatı henüz öz-üslûbunu bulmamış, kendinden önceki mekteplerden mülhem eserler vücûda getirmekte idi. Gök-Türk harfleri ile üç Türk Buddhist kitâbenin bulunduğu Kum-tura gibi ve Toharistan Yabguları merkezi Kunduz gibi M. VI-VIII. yüzyıl Buddhist merkezleri Türk Buddhist sanatının ilk devresini teşkil eder ve Batı-Türk (M. 580-658) eserleri adı altına girebilir. Argu'da, Batı-Türk ve Türgiş (658-766) devri ordu merkezleri muhîtindeki Ak-beşim Buddhist tapınaklarında Türk üslûbu daha gelişmiştir. Türgiş sikkeleri ile târihlendirilen Ak-beşim tapınaklarında Türk Buddhist duvar resmi ikinci safhasına varmıştır. M. 642-733 arasında Tarduşların ve

daha sonra Karlukların ili olan Vaş vâdisindeki Azine-tepe Buddhist tapınağında birinci ve ikinci Türk Buddhist usûbları yan-yana görülür. Fergâne'de Kubâ Buddhist tapınağının Türklere benzetilen heykel ve resimlerinde ve Uygur tabiri ile «yek» denen cin heykellerinde artık Türk Buddhist usûbu klasik devresine girmiştir ve bu tekâmül muhtemelen Karluk eseridir (M. 766-840). Argu'da Sarığ ve Çul Buddhist merkezleri de Karluk'lara atf edilir. Kâşgar ile Kuça arasında, Tumuğuk ve Duldul-ağur'daki bazı duvar ve Uygur yazısı ile Türkçe kitab resimleri, Karluk veya Uygur eseri olabilir. Uygurlar asgari M. 768 etrâfından beri Turfan'da, muhtemelen aynı devirde Şorcuk ve Kum-tura'da, Türkçe kitâbeli duvar resimleri ve Türkçe metinli yazmalarda kitab resimleri vücûda getiriyorlardı. Karluk devri Türk Buddhist usûbuna tevâris eden Uygurlar, M. VIII-XV. yüzyıllar arasında Türk Buddhist sanatını Turfan, Kuça ve Tun-huang ile Wan-fo-hsia'da yaşatacak, Mogol devrinde Doğuya ve Batıya yayacak ve İslâmî Türk resim sanatının temelini de kuracaklardı.